

EL TEMPS va entrevistar Xavier Vinader fa només cinc mesos, a propòsit de l'estrena del documental 'Contra la guerra bruta' (Atlàntida Produccions), en el qual es repassen els seus reportatges sobre el terrorisme d'Estat al País Basc als anys 70 i pels quals va esdevenir el primer reporter empresonat en democràcia.

La guerra bruta a l'Estat espanyol té una data d'inici i de fi, o és inherent als Estats mateixos?

—Tots els Estats tenen una part fosca, que anomenem *claveguera*. Per una part, hi ha les operacions d'espionatge, i per l'altra, hi ha una sèrie de maniobres que els Estats no es poden permetre, perquè van en contra de l'essència i els principis de la democràcia. Digueu-li assassinat, tortura o atemptat. Normalment tots els Estats ho fan amb més o menys intensitat, però tots ho neguen. Des de la França de l'atemptat al *Rainbow Warrior* fins als Estats Units, el xèrif del planeta, utilitzant *drones* i assassinant Bin Laden.

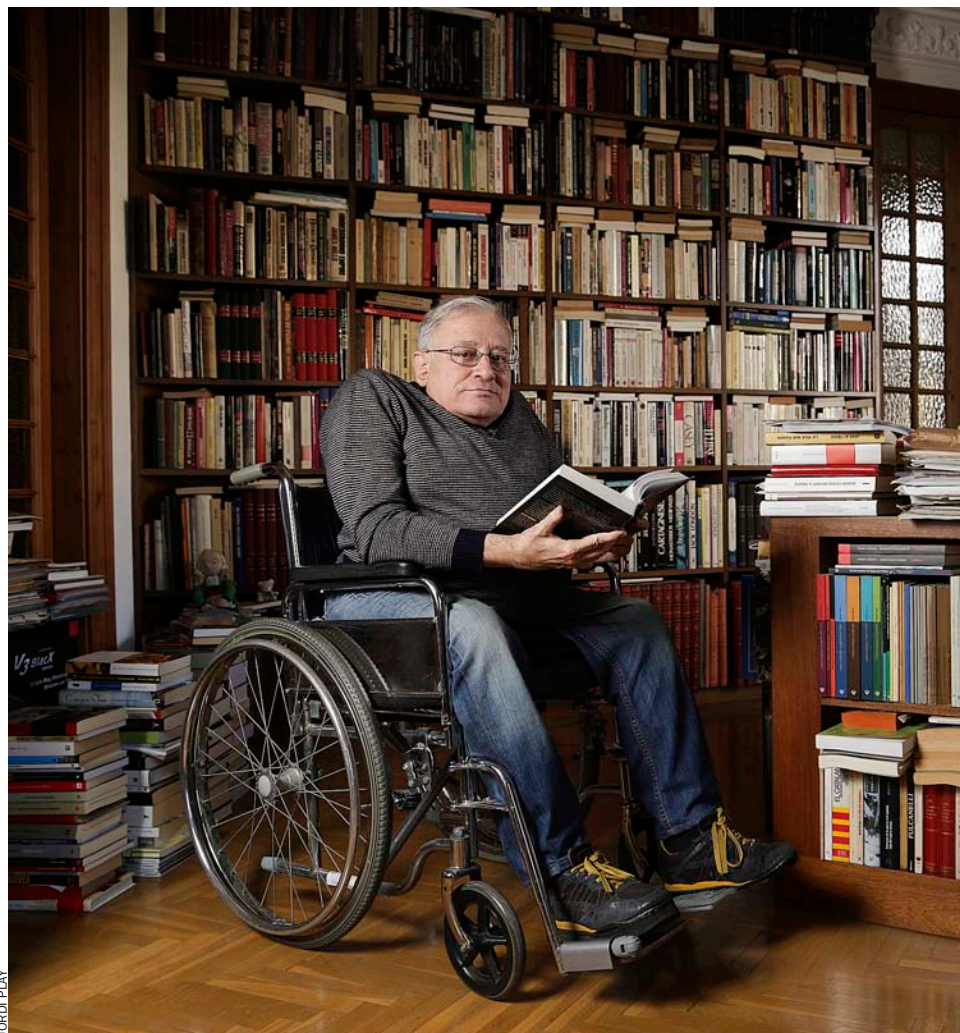
—Què va passar durant la Transició perquè els qui feieu periodisme d'investigació als anys 70 tinguéssiu el focus ficat a les clavegueres de l'Estat?

—Del pas de la dictadura a la democràcia no hi va haver neteja dels aparells repressius. Això crea unes anomalies: que el torturador d'ahir es convertís en salvador del nou règim contra la dissidència ens xocava una mica. Teníem l'esperança que aquestes clavegueres plenes de brutícia, després de quaranta anys de dictadura, fossin netejades. Ens vam adonar que no, que això no passava, que continuaven els mateixos. A uns quants ens va tocar la feina d'espeleòleg: baixar a aquest pou negre. I t'hi trobes de tot. T'adones que la nova Espanya no sols no va depurar els còmplices i els botxins de la dictadura, sinó que els va premiar. Van continuar fent el que sabien fer, però al servei dels demòcrates: això va ser una transacció, no una transició.

—Com era fer periodisme a l'època?

—El feiem amb quatre canyes i un bastó. Era entusiasmant, estava tot per fer, trepitjaves un terreny pel qual no

“La ultradreta sempre ha estat un apèndix dels aparells repressius”

Xavier Vinader té, a casa seva, un conjunt bibliogràfic de 16.000 llibres, repartits en habitacions

havia passat ningú. Érem uns creients de la llibertat d'expressió, ens pensàvem que no tenia límits. Però després van aparèixer en forma de tribunals que et processaven, en forma d'amenaçes... Els amos dels mitjans de comunicació ens acompanyaven perquè els fèiem vendre moltes publicacions, però quan no hi va haver perill d'involució en el si del règim, es van dedicar a fer negoci i la investigació es va acabar. Ens vam quedar sols, amb la nostra ingenuïtat.

—**Teníeu compromís polític al dar-rere?**

—Exacte, estàvem orientats ideològicament al periodisme. Teníem un doble avantatge: estàvem acadèmicament ben preparats i havíem après de l'escola de la militància i la clandestinitat. La majoria de nosaltres havíem militat en organitzacions antifranquistes. I no

només teníem compromís polític, sinó que coneixíem els mecanismes i la metodologia dels aparells repressius perquè els havíem patit a la clandestinitat. Vam aplicar l'escola de la clandestinitat a la pràctica periodística, en definitiva.

—**Vostè va patir en la seva pròpia carn les clavegueres de l'Estat?**

—Sí. Jo pateixo el primer atemptat a casa dels meus pares a Sabadell, a les dues de la matinada. Va ser abans de la mort de Franco, a l'any 1974. Qui va posar aquell artefacte? La guàrdia de Franco. l'extrema dreta. Llavors jo ja escrivia sobre aquest tipus d'accions, que es feien contra les llibreries que venien en català, o les pallisses que rebien capellans progressistes que cedien les parròquies a la clandestinitat, o la violència contra advocats laboralistes. El règim franquista parlava d'ells com a "incontrolats", però l'extrema dreta no actuava de manera incontrolada. Sempre ha estat controlada pels cossos policials i els serveis d'informació, sempre ha estat un apèndix dels aparells repressius. I quan hi ficaves el nas, aleshores descobries que aquests atacs aïllats eren una ofensiva sistemàtica. Et converties en un personatge visible i l'Estat llavors no t'enviava la policia a detenir-te: ho feien les *clavegueres*.

—**L'aparició del policia Francisco Ros Frutos marca un abans i després en la seva carrera, i en el periodisme d'investigació.**

—Va ser la primera vegada que un policia explicava obertament una sèrie de coses en primera persona. Clar que va suposar un cop fort al periodisme: el primer reportatge a *Interviú*, "Por qué fui policia", va ser retirat dels quioscos perquè el Ministeri d'Interior el va considerar difamatori contra el cos.

—**Com van arribar a coincidir?**

—Ros Frutos es va posar en contacte amb la redacció d'*Interviú*. Era un policia destinat al País Basc que volia deixar el cos, perquè se li feia insuportable la feina. Volia explicar una sèrie de coses, i va considerar que la revista era el millor lloc on es podia tractar la informació de què disposava. La singularitat de Ros Frutos va ser que ens va facilitar dades molt precises sobre la guerra bruta al País Basc. Va revelar-nos el projecte d'atemptat

contra Telesforo Monzón, conseller de Governació en la República i tot un patriarca dels *abertzales*. Planejaven matar-lo per desestabilitzar ETA. Aquesta investigació va agafar el caire que va agafar pels atemptats contra els altres que s'esmentaven al reportatge, i l'Audiència Nacional va dictar el meu empresonament per "imprudència temerària".

—**Qui instrumentalitzava la ultradreta des del Govern?**

—Va començar Carrero Blanco. Amb el maig del 68, l'explosió de les universitats i la rebel·lió juvenil, s'adona que això arribarà a Espanya. I s'han de crear anticossos: organitza una sèrie de grupuscles amb noms fantasmagòrics: Partido Español Nacional Sindicalista, Grupo de Acción Sindicalista, Guerrilleros de Cristo Rey, Defensa Universitaria... una sèrie de grups pomposos que no deixaven de ser franquícies del règim. Quan va arribar Suárez, l'extrema dreta el va considerar com un traïdor. Blas Piñar, líder de Fuerza Nueva, li deia que "havia venut la pàtria als rojos".

—**Aquesta extrema dreta sobreviu a la Transició?**

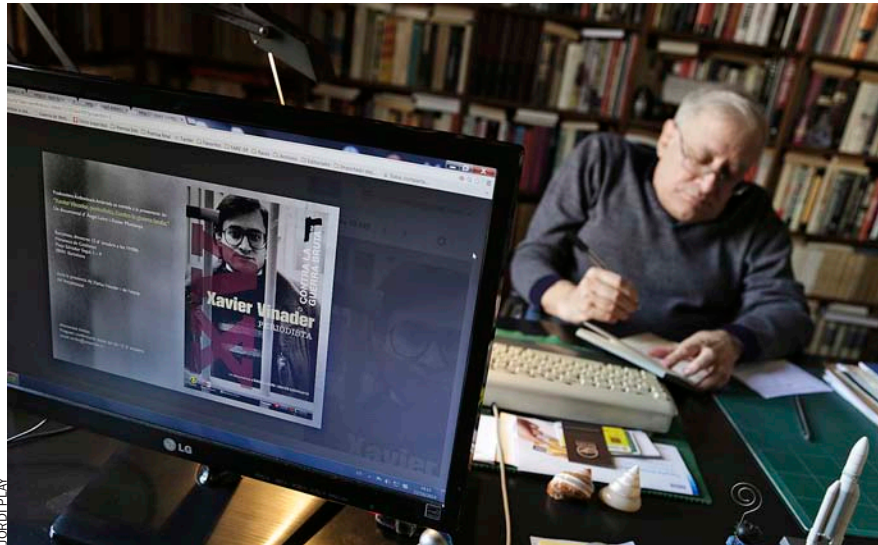
—Les seves esperances eren que el 23 de febrer de 1981 tingués èxit el cop d'Estat de Tejero, i tornar al règim dictatorial. Quan això no passa, descobren que es queden sense suport. Al 1982 guanya el Partit Socialista i les coses comencen a canviar dins del Ministeri d'Interior, que era el seu aixopluc. El Govern ja no els va a buscar i ja no els dóna suport, i si en fan una de molt grossa, els han de detenir. A més a més, Fuerza Nueva esdevé un fracàs electoral el 1982: com a projecte polític, la ultradreta s'enfonsa, i queda en forma grupuscular durant quinze anys, perquè ha perdut el domini del carrer. Ara torna a estar cohesionada per la línia estratègica del Front Nacional: canvien les *Bomber Jacket* per roba d'Armani, i canvien l'enemic del comunisme per l'islamisme.

—**Què hi havia darrere del Batallón Vasco Español? El GAL? Un projecte d'Estat nacional indivisible que s'havia d'assimilar sí o sí al País Basc?**

—S'utilitzen aquests grups com a element antiterrorista essencialment. A

segons la temàtica: ultradreta, guerrilles...

altres països ha estat diferent: a Itàlia es va posar en marxa l'*estratègia de la tensió*, que s'assaja a Espanya als primers anys de la Transició: desestabilitzar l'Estat existent perquè pugui la dreta més radical i posar en crisi els Governos socialdemòcrates, liberals i democratacristians. Alguns neofeixistes italians van venir aquí a posar en marxa la guerra bruta al País Basc. L'Estat espanyol, com que sabien d'això, els van aprofitar per reciclar-los a la qüestió basca. I després d'Espanya, van anar al Xile de Pinochet, a Uruguai i a Argentina. Però la història de la guerra bruta dels Estats comença amb la descolonització anglesa a Palestina, i quan agafa molta volada és amb l'alliberament nacional d'Algèria. França va perfeccionar la guerra bruta contra el FLN amb la tortura a l'engròs. Els que es van forjar a Algèria com a terroristes d'Estat van venir a Espanya.

—Jean Pierre Cherid.

—Sí, les marranades que va fer allà les va fer aquí amb el GAL.

—No és, si més no, contradictori que un Govern socialista utilitzi els mètodes de la dreta per fer feina d'Estat?

—Exacte, això et dona idea de la qualitat democràtica del moment. Fent un reportatge vaig conèixer un comissari en cap dels Renseignements Généraux, la policia política francesa. Havia obert expedient a uns dels seus homes per haver-se excedit en unes detencions a persones migrades. Li vaig preguntar per què els havia sancionat.

“Mira, Xavier, jo no puc permetre que els meus homes utilitzin la violència d'aquesta manera. Jo vaig ser torturat per la Gestapo. Si d'alguna cosa ens hem de distingir dels contraris és per no utilitzar els mateixos mètodes. Vaig jurar que el que m'havien fet a mi no ho permetria que ho fessin contra ningú.” I era un policia de dretes, conservador! No era cap comunista! Era una persona amb principis ètics.

“L'Estat espanyol reciclava el neofeixisme italià al País Basc”

—El GAL era part integrant de la policia?

—N'eren una franquícia. Eren mercenaris. El GAL era un talonari de xecs, via els fons reservats de l'Estat. Hi cabia tothom: ultres, persones de baixos fons...

—Com es va mantenir la presència del Govern socialista amb l'escàndol del GAL?

—No va caure perquè aquí no hi ha tradició de comissions d'investigació imparcials, ni de fiscalització de la premsa, ni un aparell judicial efectiu. A més, sanció política n'hi va haver molt poca, perquè davant l'opinió pública es van començar a encunyar frases tan perverses com “el GAL, los

asesinos de asesinos”. En definitiva, es desenvolupava la idea que el terrorisme d'Estat era dolent, però és que el d'ETA era molt dolent.

—Felipe González havia de saber per força de l'existència del GAL?

—Qui paga mana. Algú ha de firmar els fons, i s'han de saber per a què s'utilitzen. Clar que ho sabia. El que passa és que el poder, en aquests nivells, no sap els detalls: el que faci falta fer, feu-ho, però no m'expliqueu res! Això, a La Moncloa i a la Casa Blanca. Però és que es tracta d'una línia piramidal, cap policia fa una acció terrorista incontrolada i autònoma, amb els seus mitjans. Tot això es paga, encara que després es trenqui el rebut. Evidentment que se sap. Del que ningú ha parlat és de com s'escullen els objectius. Per què es mata a qui es mata, per què s'atempta contra qui s'atempta. Qui assenyalava, d'acord amb quina informació?

—I se sap?

—Oficialment no. Tota la informació que ha sortit sobre els GAL, sumaris... no diu qui assenyalava els objectius. Per què Segundo Marey? Per què Lasa i Zabala?

—Vostè coneix bé el cos dels Mossos d'Esquadra. En un eventual Estat català, si passessin a ser l'estructura policial del país, en què se l'hauria de fiscalitzar perquè no es convertís en una *claveguera*?

—A la policia sempre se l'ha de fiscalitzar, no per manca de confiança, sinó perquè és el braç secular de la justícia. La justícia dicta, però la policia actua. Sempre s'ha de tutelar la policia, si no es convertiria en un poder dins del poder. Tot i això, el que jo penso és que la policia catalana, com la basca, són nascudes en democràcia. Això ja no implica una sèrie de vicis com els de la Policia Nacional. Vull creure que hi ha mecanismes interns perquè aquestes derives no es tornin a produir. Però és que hi ha una cosa segura: la policia, normalment, aquestes derives, no les crea per si soles, les crea el poder polític. El tema no és vigilar la policia, perquè mai no prendrà iniciativa per crear la guerra bruta. La policia compleix ordres del poder polític.

Clara Barbal